

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ПАВЛА ТИЧИНИ**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ**

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 18

Умань 2006

ББК 74.20я5
УДК 371 (06)

П 86 Науковий збірник. Випуск XVIII. Виходить 4 рази на рік.
Заснований у 2002 році. Засновник: Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 6291 від 04.07.2002 р.

*Науковий збірник входить до переліку видань ВАК України
(Бюлетень ВАК України № 2, 2003 р.), публікації в яких зараховуються як наукові
при захисті кандидатських і докторських дисертацій.*

Редакційна колегія:

Побірченко Н.С. (*головний редактор*), Бех І.Д., Бібік Н.М., Вашуленко М.С.,
Грітченко А.І., Кічук Н.В., Коберник О.М. (*заступник головного редактора*),
Кравченко Г.В., Кузь В.І., Мартинюк М.Т., Моляко В.О., Сухомлинська О.В.,
Приходько Ю.О., Герещук А.І., Ткачук С.І., Чепелева Н.В., Якимчук Б.А.

Рецензенти:

Сидоренко В.К. – член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор;
Герещук Г.В. – член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор;
Іуревич Р.С. – доктор педагогічних наук, професор.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 4 від 27.11.2006.)*

П 86 Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Збірник наукових праць
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред.
кол.: Побірченко Н.С. (*гол. ред.*) та інші. - К.: Міленіум, 2006. Випуск 18. -
274 с.

ISBN 966-8063-36-X

ББК 74.20я5

Науковий збірник призначений для докторантів, аспірантів, викладачів вищих
навчальних закладів, усіх тих, хто цікавиться психолого-педагогічними проблемами
сільської школи.

© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2006
© «Міленіум», 2006

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СЛБСЬКОЇ ШКОЛИ

Науковий збірник. Випуск XIX. Виходить 4 рази на рік.
Заснований у 2002 році. Засновник: Уманський
державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
Ресстраційне свідоцтво КВ № 6291 від 04.07.2002 р.

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНА, МЕТОДИЧНА І ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Анісімов М.В. <i>Основи побудови мультимедійних навчальних посібників</i>	7
Атаманюк В.В. <i>Пошуки оптимальної технології підготовки вчителя трудового навчання</i>	13 ✓
Богомаз-Назарова С.М. <i>Кредитно-модульна система навчання у системі впровадження інноваційних технологій в навчальний процес</i>	19
Бурдун В.В. <i>Підготовка вчителя трудового навчання до проектно-технологічної діяльності</i>	25 ✓
Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. <i>Педагогічні умови наступності в змісті природничо-математичної та спеціальної підготовки вчителя трудового навчання</i>	30
Грітченко А.Г. <i>Підготовка вчителя до формування в учнів системи знань сучасного аграрного виробництва</i>	37
Дікарєва Л.Й. <i>Застосування інформаційних технологій при вивченні «Машинознавства»</i>	42 ✓
Калязін Ю.В., Прасолов Є.Я. <i>Формування техніко-технологічних понять у процесі підготовки вчителя трудового навчання</i>	47
Кузьменко П.І. <i>Впровадження інформаційно-педагогічних технологій у забезпеченні самостійної роботи студентів</i>	52
Мелентєв О.Б., Швець В.О. <i>Особливості вивчення основ виробництва на базі однієї галузі</i>	57
Осадчий С.В., Іванченко М.В. <i>Використання методу проектів для підвищення якісного рівня викладання трудового навчання в системі середньої освіти</i>	62
Прошко Х.В. <i>Вивчення досвіду організації професійного відбору майбутніх педагогів</i>	70

Совгіра С.В., Гончаренко В.Г. <i>До методики використання засобів інформаційно-предметного забезпечення навчально-виховного процесу (на прикладі викладання екології)</i>	76
Титаренко В.П. <i>Підготовка майбутніх вчителів трудового навчання в проектно – технологічній діяльності</i>	83
Торубара О.М., Торубара І.К. <i>Аналіз підходів побудови структури навчального матеріалу для позаклікільної навчальної діяльності з трудового навчання</i>	92
Хлопов А.М. <i>Роль новітніх технологій у підготовці майбутнього вчителя освітньої галузі «Технології»</i>	99
Ящук С.М. <i>Техніко-технологічна підготовка майбутніх вчителів трудового навчання: проблеми та шляхи їх подолання</i>	103
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ	
Авраменко О.Б., Первой М.С. <i>Зміст та методика формування культури праці в учнів на уроках трудового навчання</i>	109
Авраменко О.Б., Мамбик О.М. <i>До проблеми формування організаторських вмінь та навичок в учнів основної школи на уроках трудового навчання</i>	113
Алік Н.А. <i>Теоретичні основи підготовки майбутніх студентів до вступу в вищий навчальний заклад</i>	121
Белошицький О.О. <i>Технічна творчість учнів у вирішенні сучасних проблем трудової підготовки</i>	126
Бербец В.В., Гоменко І.О. <i>Методика організації та проведення тестування теоретичних знань учнів в процесі проектно-технологічної діяльності</i>	130
Бербец Г.М. <i>Дидактичні можливості засобів навчання для формування самостійності в процесі проектно-технологічної діяльності</i>	135
Газука Т.А. <i>Суть та структура проектної діяльності учнів на заняттях з технології швейного виробництва</i>	141
Гедзник А.М., Цимбал В.С. <i>Практика структуризації просторово-образного мислення на уроках трудового навчання за допомогою інформаційних технологій</i>	146
Гладкий М.О. <i>Використання методу проектів на заняттях з практикуму в навчальних майстернях</i>	151

Даннік Л.А. <i>Особливості формування технічних (політехнічних) понять на уроках трудового навчання в учнів основної школи.....</i>	161
Дубова Н.В. <i>Педагогічні основи застосування модульного навчання в системі трудової підготовки учнів загальноосвітньої школи.....</i>	168
Коберник О.М., Шимончук П.П. <i>Сучасні соціально-психологічні та теоретико-методичні проблеми впровадження проектної технології на уроках трудового навчання.....</i>	173
Ковбаса Ю.М. <i>Самостійна робота учнів у ході виконання проекту.....</i>	179
Кривий Ю.А. <i>Формування навичок самооцінки в підлітків у процесі виготовлення об'єктів технологічної діяльності.....</i>	184
Лазаренко Л.В. <i>Проблема формування готовності учнів основної школи до профільного самовизначення.....</i>	190
Родіонова Н.М. <i>Застосування комп'ютерних технологій на уроках конструювання швейних виробів.....</i>	195
Герещук А.І. <i>Проектна технологія на уроках трудового навчання: сучасний стан і перспективи дослідження.....</i>	200
Ткачук С.І. <i>Педагогічні умови ефективності техніко-конструкторської діяльності учнів на уроках трудового навчання в позаурочний час.....</i>	205
Філімонов Ю.С. <i>Порівняльна характеристика конструкторсько-технологічної та проектно-технологічної систем трудового навчання.....</i>	214
Хоменко Л.М. <i>Удосконалення методики формування вмінь та навичок з обробки та пошиття виробів.....</i>	219
Шульга О.М. <i>Аналіз мотивів навчання та їх вплив на активізацію пізнавальної діяльності.....</i>	223

ОСВІТНІЙ, ВИХОВНИЙ І РОЗВИВАЮЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАРОДНИХ РЕМЕСЕЛ

Бучківська В.В., Бучківська Г.В. <i>Етнохудожнє виховання майбутніх педагогів засобами музею народного мистецтва (з досвіду роботи музею народного декоративно-ужиткового мистецтва Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії).....</i>	228
Горчинський С.В. <i>Розвиток інтересу до гурткових занять з декоративно – прикладного</i>	

<i>мистецтва</i>	233
Кучер С.Л. <i>Формування художнього смаку школярів як складової художньої культури особистості на заняттях народним декоративним мистецтвом</i>	238
Пригодій А.В. <i>Обґрунтування структури і змісту програми гурткової роботи «Паперова пластика»</i>	244
Савенко І.В. <i>Графічний дизайн в процесі навчання і виховання старшокласників</i>	251
НАШІ АВТОРИ	257
ЗМІСТ	261
CONTENT	267

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державний стандарт освітньої галузі "Технологія" визначає, що головна мета освітньої галузі "Технологія" полягає у формуванні технічно, технологічно й комп'ютерно освіченої особистості, підготовки її до життя й активної трудової, гуманістичної й природовідповідної перетворюючої діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства. Таким чином головною метою вчителя в сучасній школі є формування та розвиток творчої ініціативи, творчого пошуку, інтелектуального наповнення всього змісту трудового навчання, створення реальних умов для реалізації індивідуальних можливостей особистості кожного учня. Виходячи з цього, повинна відбутися й переорієнтація підготовки вчителя трудового навчання.

Аналіз досліджень і публікацій з проблем підготовки вчителя трудового дозволяє виділити такі напрямки у підготовці вчителів: необхідність фундаментальності підготовки вчителя трудового навчання (В. Сидоренко) [1]; підготовка вчителя трудового навчання до проектної діяльності (О. Коберник) [2]; підготовка вчителя до формування творчої учнівської особистості (І. Волощук, В. Геращенко) [3; 4]; підготовка вчителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності (Т. Демиденко) [5]; підготовка вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей (Н. Знамеровська) [6].

Наша стаття присвячена деяким аспектам підготовки вчителів трудового навчання до роботи в умовах проектно-технологічної діяльності; умовам, які сприяють формуванню в учнів позитивного ставлення до проектної діяльності і праці взагалі і педагогічним прийомам, які сприяють формуванню в учнів цього ставлення.

В. Сидоренко указує, що позначені кардинальні зміни, які відбуваються сьогодні в школі, висувають високі вимоги до особистісних та професійних якостей учителя трудового навчання. Актуальними для нього стають внутрішня технічна культура, широка технічна ерудиція, технічний світогляд, активність, ініціативність, прагнення до творчості, висока відповідальність. Вірогідно, що вказані якості повинні ґрунтуватися на глибокій професійній компетентності вчителя, тобто на основі фундаментальних знань. Саме фундаментальність освіти покликана забезпечити професійну мобільність сучасного фахівця, яка стає все більш актуальною в умовах зростаючої конкуренції на ринку праці. Принцип мобільності передбачає широту підготовки вчителя, його готовність до стрімких змін у змісті освіти, здатності швидко переорієнтуватися на викладання будь-якого нового профілю трудової підготовки в старшій школі. Фундаментальність підготовки повинна полягати в широті й міцності знань учителів, які забезпечать у перспективі професійну мобільність фахівця, розширяють його професійну компетентність, сформують готовність до

оперативного реагування на можливі зміни у сфері професійної діяльності й безперервне підвищення кваліфікації [1, 41–42].

Якість підготовки вчителів повинна визначатися його належною готовністю до проведення уроків, розвитку й виховання учнів.

Перед учителем трудового навчання ставиться мета не тільки навчити кожного учня комплексу трудових операцій і прийомів, а формувати технічно освічену особистість, здатну швидко адаптуватися до стрімких змін у сучасному навколишньому середовищі.

Найбільш повніше вирішенню цього завдання сприяє проектно-технологічна діяльність учнів. Вона вимагає багато чого від особистості вчителя. Уміння користуватися проектною технологією є показником високої кваліфікації педагога, його інноваційного мислення, орієнтації на особистісний і професійний розвиток дитини в процесі навчання.

Діяльність учителя при проектному навчанні здійснюється у грюх основних напрямках: формування банку навчально-пізнавальних завдань, створення умов для розробки й здійснення учнями творчих проєктів і озброєння їх необхідними для цього знаннями та вміннями [7, 5].

Оскільки цінність методу проєктів у тому, що він привчає дітей до планової систематичної роботи, то, виховуючи дослідників, необхідно особливу увагу приділяти тому, щоб діти доводили почате, особливо в праці, до кінця. Для цього необхідний певний підбір завдань. Вони повинні повністю відповідати інтересам і можливостям дітей. Не менше значення має й послідовність у поведінці вчителів, особливо у вимогах до дітей. Правильно організована за певним планом робота над проєктом привчає дітей до плановості й послідовності. Учитель при цьому стає дійсно організатором дитячого життя. Його завдання, зокрема, у тому, щоб побудувати план роботи, підібрати проєкти, цікаві й посильні для них, створити атмосферу, сприятливу для роботи й для створення культурних цінностей.

Дуже важливо вміти допомогти учневі, не виконуючи роботу замість нього. Це вимагає від вчителя не тільки добрих знань зі свого навчального предмету, а й бути компетентним в інших галузях науки й техніки.

Для виконання проєктів учням необхідна певна теоретична підготовка в галузі конструювання, рішення творчих винахідницьких завдань. Тому вчителю трудового навчання необхідно формувати в учнів технічне мислення, якому сприяє, насамперед, рішення конструкторсько-технологічних задач, які, як нам уявляється, повинні лежати в основі постановки проєктних завдань і рішення яких (як у теоретичному, так і практичному плані) повинне складати сутність виконання проєкту. У протилежному випадку, тобто без постановки перед учнями проблемних завдань, проєкти втрачають свою роль як засіб розвитку творчих здібностей учнів.

Проблеми, що висуваються вчителем, вимагають рішення, а значить, формують одне або кілька завдань. Вчительку необхідно підібрати завдання таким чином, щоб вони були привабливі своїм формулюванням і стимулювали підвищення мотивації до проєктної діяльності.

Крім того, проблемна ситуація, внесена в учнівський колектив ззовні, не завжди достатньою мірою активізує творче мислення школярів і неодмінно призводить до оригінальних рішень. У зв'язку з цим вчителю необхідно намагатися створити ситуацію самостійного знаходження учнями проблем і формулювання ними творчих завдань. Щоб учень ефективно включався у творчий пошук, недостатньо одного усвідомлення ним тієї чи іншої проблеми, протиріччя. Необхідно, щоб він злився з проблемою, прийняв її і сконцентрував внутрішні сили на її рішення. А це залежить від його інтересів, потреб, мотивів і інших чинників, що супроводжують творчий процес.

Робота над проектами містить у собі великі можливості для розвитку індивідуальних творчих здібностей. Але слід пам'ятати, що творча діяльність вимагає хорошої організації та матеріального забезпечення цього процесу. Тільки в цьому випадку можна чекати позитивних результатів. Крім того, творча діяльність учнів не може вийти за межу знань, що є в них. Відповідно, вчителю необхідно донести до учнів ці необхідні основні знання, навчити їх таких навичок і особливостей роботи, які були б необхідні для створення проєктованих виробів. Проте, творчість не повинна відкидати знання технології виготовлення виробу й правил безпеки праці, для чого вчитель повинен підібрати та скомпонувати необхідний матеріал.

Творча діяльність учнів зумовлена, в основному, двома причинами: особистою зацікавленістю та соціальною важливістю й повинна будуватися на творчій свободі учнів. Свобода творчості школярів має глибоке педагогічне значення. Вона розширює кругозір учня, збільшує продуктивність його фантазії, викликає позитивні емоції, активізує його волю до діяльності, допомагає з більшою старанністю й винахідливістю долати перешкоди, накопичуючи певні трудові навички. Чим досвідченішими стають учні, тим складнішими стають їхні творчі задумки, тим більше вони ставлять вимог до себе, урахуовуючи техніку виконання й результат діяльності.

Вчитель повинен приділяти увагу вивченню основ художнього конструювання. Для цього виду діяльності велике значення мають сприйняття просторових взаємин (відстаней, параметрів фігури, форми проєктованої фігури). У зв'язку з цим необхідно давати учням вказівки, учити аналізувати й зашсувати свої спостереження у формі малюнків, схем. Це допоможе їм краще розвинути увагу, пам'ять, привчить до відповідальності й самоконтролю.

Відзначимо також, що розробка творчих проєктів повинна сполучатися з вправами, спрямованими на придбання певних умінь і навичок, і з дизайн-аналізом, у процесі якого учні знайомилися з близькими за характером готовими виробами, щоб зрозуміти, чому дизайнери-розробники обрали при їхньому створенні ті чи інші рішення.

Для розробки виробів вчитель повинен навчити учнів використовувати антропометричні таблиці, щоб було легко й зручно користуватися виготовленими ними виробами. Крім того, він повинен ознайомити їх з поняттями ергономіки, психологічними аспектами ергономіки, наприклад, впливом світла та стилю на визначення стану й враження людини, що повинно формувати в них художній смак.

Вчителі повинні забезпечити способи пропаганди учнівських творчих робіт. Для цього можливо задіяти шкільне радіо й пресу. У плані пропагандистської та агітаційної роботи важливе місце повинні зайняти виставки учнівських творчих робіт, авторські творчі вечори. Бажаними є екскурсії в наукові організації, конструкторські бюро, на виробництво, у творчі майстерні та ін.

Педагог повинен добре знати своїх учнів, їх можливості, інтереси, бажання. Психологічна грамотність і компетентність учителя дуже важливі для організації проектної діяльності учнів. Важливу роль відіграють креативні здібності вчителя, його творчий потенціал, досвід творчої діяльності [8, 157].

У результаті певної системи взаємодії вчителя й учнів в останніх формуються продуктивні підходи до оволодіння інформацією, виробляються певні вміння й навички, зникає страх перед "неправильним" висловом або рішенням (оскільки помилка не спричиняє негативної оцінки) і закріплюються довірливі стосунки з педагогом, який постійно спонукає школярів до нестандартного мислення.

Таким чином ми бачимо, що в процесі виконання учнями творчих проєктів значно змінюються функції вчителя. Він повинен здійснювати: консультування; допомогу учням у підборі проєктів; спостереження за ходом роботи учнів над проєктами; надання допомоги окремим учням і стимулювання їх навчально-трудової діяльності; підтримку робочої обстановки в класі; нормування праці школярів; аналіз і узагальнення роботи окремих учнів; оцінку проектно-технологічної діяльності на кожному етапі. Усе це повинно сприяти створенню творчої атмосфери в класі, більшої захопленості роботою як з боку вчителя, так і учнів.

Проведений аналіз діяльності вчителів з організації та методики проектно-технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання дозволив нам визначити особисті якості, які необхідні вчителю для ефективної роботи; умови і прийоми, які сприяють формуванню позитивного ставлення до праці.

Особисті якості, необхідні вчителю для ефективної роботи:

- прагнення до максимальної гнучкості;
- здатність до емпатії (співпереживання, співчуття);
- сензитивність (сприйнятливність) до потреб учнів;
- вміння додати особистісне забарвлення викладанню;
- володіння стилем довірливого (неформального) спілкування з учнями;
- емоційна врівноваженість, впевненість у собі, життєрадісність.

Умови, які сприяють формуванню в учнів позитивного ставлення до праці:

1. Усвідомлення найближчої й кінцевої мети.
2. Значущість і розуміння завдань, поставлених перед учнями в процесі діяльності.
3. Усвідомлення теоретичної й практичної значущості засвоєваних знань.
4. Наявність у школярів допитливості.

5. Позитивний психологічний клімат у класі.
6. Професійна спрямованість у трудовій діяльності.
7. Значущість і корисність праці для учнів.

Педагогічні прийоми, які сприяють формуванню позитивного ставлення до праці:

- формування уявлення про значення праці і її місце в суспільстві;
- вимога від учнів суворо дотримуватися встановлених розмірів виробів і якісного їх виготовлення;
- розвиток у школярів самостійності в роботі;
- створення ситуації гарантованого успіху;
- забезпечення тісного зв'язку пізнавально-практичної діяльності з основами наук;
- використання комп'ютерів і новітніх інформаційних технологій;
- побудова трудового навчання і продуктивної праці на основі закономірностей творчої діяльності й максимальне залучення учнів до технічної творчості;
- підвищення в структурі мотивації учнів "питомої ваги" позитивних мотивів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сидоренко В. Актуальні проблеми підготовки вчителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 2. – С. 41 – 44.
2. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика: Монографія / За заг. ред. О. Коберника. – К.: Наук. світ, 2003. – 172 с.
3. Волошук І. Концептуальні засади розвитку творчих здібностей школярів // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №3. – С. 4 – 9.
4. Геращенко В. Система педагогічної діяльності з формування творчої учнівської особистості // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – №1. – С. 16 – 18.
5. Демиденко Т. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Черкаси, 2004. – 216 с.
6. Знамеровська Н. Підготовка вчителя трудового навчання до розвитку художньо-конструкторських здібностей учнів основної школи: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Херсонський держ. пед. ун-т. – Херсон, 1999. – 231 с.
7. Крылов А. Проектирование в технологии // Школа и производство. – 2002. – №1. – С. 5 – 8.
8. Освітні технології: Навч.-метод. посібник / О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська та ін.; За заг. ред. О. Пехоти. – К.: А. С. К., 2002. – 255 с.

Наукове видання

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ
ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 18

Літературний редактор – Хлистун І.В.
Відповідальний за випуск – Картель М.В.
Комп'ютерна верстка – Руденко В.М.

Адреса редакції:
20300, Умань-300, вул. Садова, 2
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
тел. (04744) 3-49-58

Наукове видання

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 18

Літературний редактор – Хлистул І.В.
Відповідальний за випуск – Картель М.В.
Комп'ютерна верстка – Руденко В.М.

Адреса редакції:
20300, Умань-300, вул. Садова, 28
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
тел. (04744) 3-73-98

Підп. до друку 06.12.2005. Формат 60x84/16.
Папір офс. Гарнітура Тайме. Друк офс.
Ум. друк. арк. 12,03. Обл.-вид. арк. 11,85.
Тираж 300 прим. Зам. 523-528

Видавництво «Міленіум»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 535 від 19.07.2001 р.

м. Київ, вул. Ісаакяна, 18, оф. 101
Тел./факс 230-47-78
E-mail: info@millennium.net.ua
www.millennium.net.ua